

Денис Аполлонович **ПОЗОВ**

аспірант, Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва імені академіка Ф.Г. Бурчака НАПН України
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3357-1937>
e-mail: dpozov@gmail.com

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ МЕДІАЦІЇ В ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ: ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

У статті досліджено сучасний міжнародний досвід застосування медіації як ефективного інструменту альтернативного вирішення спорів. З огляду на зростаючу потребу у швидкому та менш конфліктному способі врегулювання правових суперечок, медіація набуває дедалі більшого значення в різних країнах світу. Проаналізовано ключові міжнародно-правові документи, які регулюють правові засади функціонування медіації, зокрема Директиву 2008/52/ЄС, Сінгапурську конвенцію про медіацію, Типовий закон ЮНСІТРАЛ, рекомендації Ради Європи та Європейську хартію з підготовки медіаторів. Особливу увагу приділено порівняльному аналізу практики застосування медіації в США, Німеччині, Франції, Польщі.

Ключові слова: медіація, альтернативне вирішення спорів, міжнародний досвід, Сінгапурська конвенція, Директива ЄС, ЮНСІТРАЛ, правове регулювання, нормативно-правові акти, судова медіація, підготовка медіаторів, Україна

ВСТУП

У сучасному світі зростає роль альтернативних способів вирішення спорів, серед яких медіація посідає особливе місце. В умовах перевантаження судових систем, високих витрат на судові процеси та потреби в оперативному врегулюванні конфліктів, медіація розглядається як ефективний інструмент для досягнення взаємоприйнятних рішень між сторонами. У багатьох зарубіжних країнах цей механізм отримав значного поширення та підтримку на законодавчому рівні.

Міжнародний досвід свідчить про різноманітність моделей медіації, які відображають правові, культурні та інституційні особливості кожної країни. Наприклад, у країнах ЄС активно впроваджуються стандарти Директиви 2008/52/ЄС про медіацію в цивільних і комерційних справах, тоді як у США поширена практика судової медіації, яка тісно інтегрована в систему правосуддя.

Дослідження міжнародного досвіду застосування медіації є надзвичайно актуальним для України, яка знаходиться на етапі становлення власної медіаційної практики. Вивчення зарубіжних підходів дає змогу не лише краще зрозуміти потенціал медіації, але й сформулювати ефективну національну модель з урахуванням найкращих світових практик.

МЕТА статті – аналіз особливостей правового застосування медіації в деяких зарубіжних країнах, визначення практичних аспектів, які можуть бути корисними для вітчизняного досвіду.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Дослідження ґрунтується на різноманітних підходах, що дають змогу глибоко та всебічно вивчити тематику дослідження. Основними з них є: праці вітчизняних і зарубіжних вчених, матеріали періодичних видань, міжнародні акти та нормативно-правові документи.

У статті застосовано загальнонаукові та спеціальні юридичні методи дослідження, які дали змогу всебічно розглянути міжнародний досвід застосування медіації: метод аналізу та синтезу – для вивчення основних міжнародно-правових документів у сфері медіації та їх порівняння за змістом і сферою застосування; порівняльно-правовий метод – дав змогу провести аналіз підходів до

регулювання та практичного впровадження медіації в окремих зарубіжних країнах.

Застосування зазначених методів дало змогу всебічно дослідити тему та зробити обґрунтовані висновки про перспективи розвитку медіації в Україні на основі міжнародного досвіду.

РЕЗУЛЬТАТИ

У II пол. XX ст. активно почала розвиватися медіація насамперед у країнах англосаксонської системи права, згодом поширилася і в країнах романо-германської правової сім'ї. Перші спроби застосування медіації в Польщі та Німеччині мали місце лише під час розв'язання спорів, що виникали в сімейних справах.

З часом медіація стала популярною у розв'язанні більш широкого кола спорів, починаючи від сімейних конфліктів і закінчуючи складними багатосторонніми конфліктами в комерційній і публічній сферах. Наприклад, медіація в Німеччині застосовується у розв'язанні корпоративних спорів, трудових конфліктів, сімейних і спадкових спорів, медіація між жертвою та кривдником, спорів стосовно будівництва, банкрутства, страхування, інтелектуальної власності, охорони здоров'я, адміністративних відносин та охорони довкілля [4].

Однією з ключових умов ефективного функціонування медіації як альтернативного способу вирішення спорів є наявність чіткої нормативно-правової бази. На міжнародному рівні вже сформовано низку важливих документів, які встановлюють загальні принципи медіації, процедурні стандарти, а також механізми визнання та виконання угод, досягнутих у процесі медіації [6].

Нами проаналізовано основні міжнародні нормативно-правові акти, що стосуються медіації (табл. 1).

Визначені документи відображають ключові підходи до регулювання медіації, що сформувалися у світі. Вони слугують нормативною основою для розвитку медіаційної практики на національному рівні, а також можуть бути орієнтиром для країн, які перебувають на етапі формування відповідної законодавчої бази. Особливої уваги заслуговують положення Сінгапурської конвенції та Директиви ЄС, які демонструють практичну ефективність у забезпеченні досудового врегулювання спорів.

Таблиця 1 – Нормативно-правові акти, що забезпечують правові аспекти медіації (складено автором на основі [1, 3, 9, 10, 12])

№	Назва документу	Рік	Короткий опис	Країни/Органи
1	Директива 2008/52/ЄС Європейського Парламенту та Ради	2008	Встановлює засади медіації у цивільних і комерційних справах у країнах ЄС, сприяє впровадженню єдиних стандартів.	Країни-члени ЄС.
2	Сінгапурська конвенція про медіацію (Конвенція ООН)	2018	Установлює механізм міжнародного визнання та виконання угод, досягнутих шляхом медіації в комерційних спорах.	56 країн-підписантів (зокрема США, Китай, Індія, Україна – підписала, але ще не ратифікувала).
3	Типовий закон ЮНСІТРАЛ про міжнародну комерційну медіацію	2002 (ред. 2018)	Містить модель законодавства для країн, що регулюють міжнародну комерційну медіацію; забезпечує єдині процедурні норми.	ЮНСІТРАЛ / для країн, які адаптують типове право.
4	Рекомендація Комітету міністрів Ради Європи № R(98)1	1998	Перший документ Ради Європи щодо медіації; стосується сімейних спорів, підкреслює добровільність і добробут дитини.	Країни Ради Європи.
5	Рекомендація Ради Європи Rec(2002)10	2002	Спрямована на розвиток медіації у цивільних справах, пропонує правила підготовки медіаторів, конфіденційність, добровільність.	Країни Ради Європи.
6	Європейська хартія з підготовки медіаторів (EMTC)	2004	Установлює стандарти професійної підготовки медіаторів, узгоджені на міжнародному рівні.	Європейські країни, міжнародні навчальні платформи.

Україна досі не ратифікувала Сінгапурську конвенцію про медіацію, а це є вагомим кроком міжнародного визнання медіаційних угод у сфері комерційних спорів [14].

Підходи до впровадження та функціонування інституту медіації в різних країнах значно залежать від особливостей правової системи, судової практики, культурних традицій і державної політики. Розглянемо деякі практичні засади медіації в окремих країнах, що мають напрацьовану правову та інституційну базу.

1. *Сполучені Штати Америки (США)* вважаються одними з ініціаторів розвитку альтернативного вирішення спорів (ADR), зокрема медіації. Медіація широко застосовується в цивільних, комерційних, трудових, сімейних спорах. У них досить розвинута судова медіація, судді часто скеровують сторони до медіатора до початку судового розгляду. Висока автономність сторін та медіатора; медіаційні послуги надають приватні фахівці, громадські центри та судові програми [7].

2. *Німеччина.* Закон «Про медіацію» імплементує положення Директиви ЄС. Передбачена добровільність участі в медіації, але суди можуть рекомендувати сторонам звернення до медіатора. Укладені медіаційні угоди можуть бути затверджені судом та набути виконавчої сили. Держава підтримує підготовку сертифікованих медіаторів [2, 11].

3. *Франція.* Медіація розвивається в рамках цивільного, адміністративного та сімейного судочинства. З 2019 р. в деяких категоріях справ (наприклад, спори на суму менше 5000 євро) медіація є обов'язковою попередньою процедурою. Є державні центри медіації, а також активно функціонують приватні ініціативи.

4. *Польща* активно розвиває медіацію при судах – суддя може зобов'язати сторони розглянути можливість досудового врегулювання спору. Є реєстри медіаторів, які ведуться при окружних судах. Широко застосовується у трудових і господарських спорах, а також у справах неповнолітніх [13].

Україна активно впроваджує медіацію як інструмент альтернативного вирішення спорів. Прийняття Закону України «Про медіацію», що набрав чинності

15 грудня 2021 р., стало важливим кроком у цьому напрямі. Цей Закон визначає принципи, процедури, статус медіатора, однак поки що не передбачає обов'язкової медіації або її інтеграції в судову систему [8].

Національні ініціативи з розвитку медіації потребують державної підтримки, зокрема зі створення єдиного реєстру медіаторів, системи професійної акредитації, інтеграції медіації в систему судочинства [5].

Україна підписала, але ще не ратифікувала Сінгапурську конвенцію про медіацію, що є важливим кроком до міжнародного визнання медіаційних угод у сфері комерційних спорів.

На основі проведеного аналізу міжнародного досвіду перспективними кроками для України є:

- впровадження обов'язкової медіації у певних категоріях справ;
- розвиток судової медіації;
- державне субсидування для соціально вразливих груп;
- впровадження європейських стандартів підготовки медіаторів;
- підвищення правової культури серед громадян та бізнесу.

Досвід аналізованих країн свідчить про ефективність медіації як альтернативного способу вирішення конфліктів, що дає змогу зменшити навантаження на судову систему та сприяє досягненню взаємовигідних рішень для сторін. Зокрема, в Індії створено спеціалізовані установи для розвитку медіації, а в Бразилії впроваджено обов'язкову медіацію в цивільному процесі. Такий підхід демонструє прагнення держав до інституціоналізації медіації та її інтеграції в національні правові системи.

Враховуючи позитивний досвід зарубіжних країн, впровадження медіації в Україні може стати ефективним інструментом для вирішення конфліктів у різних сферах суспільного життя. Необхідно продовжувати розробляти відповідну нормативно-правову базу, забезпечувати підготовку кваліфікованих медіаторів та підвищити обізнаність громадян про переваги медіації. Визначені фак-

тори сприятимуть розвитку культури мирного врегулювання спорів та зміцненню правової держави в Україні.

ВИСНОВКИ

У багатьох зарубіжних країнах медіація вже стала невід'ємною частиною системи правосуддя, що дає змогу зменшити судові навантаження, заощадити час і ресурси сторін та забезпечити більш гнучке і конфіденційне врегулювання спорів. Спільною рисою є підтримка держави, наявність законодавчого регулювання,

а також інституціоналізована система підготовки та сертифікації медіаторів.

Медіація в Україні має значний потенціал розвитку, зокрема на основі найкращих практик інших країн. Урахування міжнародного досвіду дасть змогу створити ефективну модель альтернативного правосуддя, що буде сприяти зменшенню навантаження на судову систему, підвищенню рівня правової культури та формуванню довіри до інститутів правосуддя загалом.

Список використаних джерел

1. UNCITRAL Model Law on International Commercial Mediation and International Settlement Agreements Resulting from Mediation. URL: https://uncitral.un.org/en/texts/mediation/modellaw/commercial_conciliation
2. Барабаш Т. Теоретико-правова типологія медіації в Німеччині. *Наукові записки Міжнародного гуманітарного університету*, 2018. Вип. 28. С. 12-14. URL: <http://www.sci-notes.mgu.od.ua/archive/v28/5.pdf>
3. Директива 2008/52/ЄС Європейського парламенту та ради від 21 травня 2008 р. Про деякі аспекти медіації у цивільних та господарських правовідносинах. URL: <https://ukrmediation.com.ua/images/DOCS/Model-documents/mediation-directive-ukr.pdf> (дата звернення: 14.04.2025).
4. Люшин С.М. Досвід застосування медіації в зарубіжних країнах. *Юридичний науковий електронний журнал*. № 7, 2020. С. 113-115. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2020-7/27>
5. Матеріали курсу підготовки медіаторів із кола посадовців, які займають керівні посади в органах виконавчої, законодавчої та судової влади. Спільна програма Європейської Комісії та Ради Європи «Прозорість та ефективність судової системи України». Київ, 2010.
6. Медіація у професійній діяльності юриста. / за ред.: Т. Білик, Р. Гаврилюк, Л. Романадзе. Одеса, 2019. 456 с.
7. Поліщук М. Становлення медіації як альтернативного способу вирішення спорів: досвід Польщі. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*, 2013. URL: https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/6691/1/СТАНОВЛЕННЯ_МЕДІАЦІЇ.pdf
8. Про медіацію: Закон України від 16.11.2021 № 1875-IX. *Відомості Верховної Ради*. 2022. № 7. ст.51.
9. Рекомендація № R (98)1 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо медіації в сімейних справах. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/R_98_1_1998_01_21.pdf
10. Рекомендація Rec (2002) 10 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо медіації в цивільних справах. URL: https://hcj.gov.ua/sites/default/files/field/rec_2002_10_2002_09_18_1.pdf
11. Сергеева С. Медіація. А як у них? Досвід Німеччини. *Юридична газета*. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/mizhnarodniy-arbitrazh-ta-adr/mediaciya-a-yak-u-nih.ht>
12. Сінгапурська конвенція про медіацію. URL: <https://www.international-arbitration-attorney.com/uk/2018-singapore-convention-on-mediation>
13. Юрійчук І. Медіація в Польщі: коротко про головне. URL: <https://law.chnu.edu.ua/mediatsiia-v-polshchi>
14. Ярошенко С. Медіація: конфіденційна та швидка нейтралізація конфлікту при мінімумі витрат. *Закон і бізнес*. 2019. № 15 (1417). URL: https://zib.com.ua/ua/137328-mediaciya_konfidenciyna_ta_shvidka_neytralizaciya_konfliktu_.html

References

1. UNCITRAL Model Law on International Commercial Mediation and International Settlement Agreements Resulting from Mediation. URL: https://uncitral.un.org/en/texts/mediation/modellaw/commercial_conciliation
2. Barabash T. Theoretical and Legal Typology of Mediation in Germany. *Scientific Notes of the International Humanitarian University*, 2018. Issue 28. pp. 12-14. URL: <http://www.sci-notes.mgu.od.ua/archive/v28/5.pdf> (in Ukrainian).
3. Directive 2008/52/EC of the European Parliament and of the Council of 21 May 2008 on certain aspects of mediation in civil and commercial matters. URL: <https://ukrmediation.com.ua/images/DOCS/Model-documents/mediation-directive-ukr.pdf> (in Ukrainian).
4. Liushyn S.M. Experience of Mediation Application in Foreign Countries. *Legal Scientific Electronic Journal*, 2020. No. 7, pp. 113-115. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2020-7/27> (in Ukrainian).
5. Training Course Materials for Mediators from Among Officials in Senior Positions in Executive, Legislative and Judicial Authorities. Joint Program of the European Commission and the Council of Europe "Transparency and Efficiency of the Judicial System of Ukraine". Kyiv, 2010 (in Ukrainian).
6. Mediation in the Professional Activity of a Lawyer / ed. T. Bilyk, R. Havryliuk, L. Romanadze. Odesa, 2019. 456 p. (in Ukrainian).
7. Polishchuk M. Development of Mediation as an Alternative Dispute Resolution Method: *Experience of Poland*. *Scientific Bulletin of Uzhhorod National University*. 2013. URL: https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/6691/1/СТАНОВЛЕННЯ_МЕДІАЦІЇ.pdf (in Ukrainian).
8. On Mediation: Law of Ukraine of November 16, 2021 No. 1875-IX. Official Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine, 2022, No. 7, Article 51 (in Ukrainian).
9. Recommendation No. R (98)1 of the Committee of Ministers of the Council of Europe to Member States on Family Mediation. Retrieved from https://supreme.court.gov.ua/userfiles/R_98_1_1998_01_21.pdf (in Ukrainian).
10. Recommendation Rec(2002)10 of the Committee of Ministers of the Council of Europe to Member States on Mediation in Civil Matters. URL: https://hcj.gov.ua/sites/default/files/field/rec_2002_10_2002_09_18_1.pdf (in Ukrainian).
11. Serheieva S. Mediation. What about Them? Experience of Germany. *Legal Newspaper*. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/mizhnarodniy-arbitrazh-ta-adr/mediaciya-a-yak-u-nih.ht> (in Ukrainian).
12. Singapore Convention on Mediation. URL: <https://www.international-arbitration-attorney.com/uk/2018-singapore-convention-on-mediation> (in Ukrainian).

13. Yuriychuk I. Mediation in Poland: A Brief Overview. URL: <https://law.chnu.edu.ua/mediatsiia-v-polshchi> (in Ukrainian).

14. Yaroshenko S. Mediation: Confidential and Quick Conflict Neutralization with Minimum Cost. *Law and Business*. 2019. No. 15 (1417). URL: https://zib.com.ua/ua/137328-mediaciya_konfidenciyna_ta_shvidka_neytralizaciya_konfliktu_.html (in Ukrainian).

Denys POZOV

postgraduate student, Academician F.G. Burchak Scientific Research Institute of Private Law and Entrepreneurship of the National Academy of Laws and Regulations of Ukraine

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3357-1937>

e-mail: dpozov@gmail.com

SOME PECULIARITIES OF THE USE OF MEDIATION IN FOREIGN COUNTRIES: A COMPARATIVE LEGAL ASPECT

This paper explores that in today's global context, the role of alternative dispute resolution (ADR) methods is becoming increasingly significant, with mediation emerging as a particularly effective tool. Against the backdrop of overloaded court systems, high litigation costs, and the need for timely conflict resolution, mediation is widely recognized as a means of achieving mutually beneficial outcomes between parties. Many foreign countries have successfully integrated mediation into their legal systems, supported by specific legislation and institutional frameworks.

This paper explores the legal implementation of mediation in selected foreign jurisdictions, analyzing international practices to identify approaches that could be effectively adopted in Ukraine. The research is based on a variety of sources, including international legal acts, scholarly works, and comparative legal analysis. Special attention is given to key international documents such as the EU Directive 2008/52/EC, the Singapore Convention on Mediation (2018), and the UNCITRAL Model Law, which establish foundational principles and procedural standards for mediation.

Case studies from countries like the United States, Germany, France, and Poland are discussed, revealing diverse models of mediation influenced by national legal traditions and policy choices. For instance, the U.S. is noted for its well-developed court-connected mediation, while in Germany and France, mediation is increasingly integrated into civil and administrative proceedings. Ukraine has taken initial steps toward institutionalizing mediation through the adoption of the Law of Ukraine "On Mediation" (2021), yet challenges remain, such as the absence of mandatory mediation procedures and limited state support.

The paper concludes that Ukraine could benefit significantly from adopting best international practices, including mandatory mediation in specific cases, state-supported mediation programs, and public awareness campaigns. Institutionalizing mediation will help relieve pressure on the judiciary, promote a culture of peaceful dispute resolution, and contribute to the development of the rule of law.

Keywords: mediation, international experience, alternative dispute resolution, Singapore Convention, EU Directive, UNCITRAL Model Law, legal regulation, court mediation, mediator training, Ukraine